

Råd till stoägare inför betäckningssäsongen

Faktaartikel av veterinär Helena Kättström

Alla som planerar att betäcka sitt sto i år, hoppas förstås få föl nästa år. Statistiskt sett är det dock bara drygt 2/3 av de betäckta stona som föl. En del kan man inte göra mycket åt, men annat går att påverka så att man förbättrar utsikterna. Läs mer om betäckning och tankar kring våra ston!

Hästar brunstar säsongsmässigt. I början av säsongen, då stoet börjar komma igång med sin sexuella aktivitet är ofta brunsterna långa, och det är inte alltid brunsten avslutas med ägglossning. För att ha goda utsikter till dräktighet bör stoet ha haft minst två brunster innan hon tas till hingst. Om man inte ser när stoet brunstar (det är inte alltid så lätt utan hingst!), kan man ha som tumregel att stoet fungerar som bäst när det är som ljusast, dvs i maj-juli. Av erfarenhet vet man också att grönt gräs och värme är positivt för normala könsfunktioner hos stoet. En bra tid att åka till hingst är alltså i maj-juni.

Om man ser när stoet är brunstigt är det lämpligt att åka till hingsten i början av brunsten. Risken är då minst att stoet "hakar upp sig" med kvarstående gulkropp. För ston med föl vid sidan har detta inte så stor betydelse. Där kan det istället vara av betydelse att inte lita för mycket på det gamla uttrycket 30-dygnsbrunst, som benämning på den andra brunsten efter fölning. Många ston har redan avslutat denna brunst när fölet är 30 dagar och att då komma till hingsten kan alltså vara för sent.

En del vill betäcka på fölbrunsten, dvs första brunsten efter fölning, och det är OK om allt kring förlossningen förlöpt normalt. Observera dock att det inte är lämpligt att transportera unga föl långt, och före en vecka är det förbjudet! Dräktighetsprocenten på fölbrunsten är något lägre än på andra brunster.

Brunsten varar normalt ca 3-8 dagar, men det finns stor variation. Tiden från en brunsts slut till nästas början brukar vara ca 15-17 dagar. Ett kortare intervall kan tyda på en infektion.

Om stoet har gått gall föregående år, eller om man har ett sto som inte haft föl på mer än tre år, kan det vara klokt att låta en veterinär undersöka om hon har tecken på infektion i livmodern. Provet tas under brunst. För infektionskänsliga ston är det särskilt viktigt att man inte börjar betäcka för tidigt på säsongen utan väntar tills stoet har riktigt bra brunster. Helst bör antalet betäckningar hållas så lågt som möjligt. De flesta ston har ägglossning sista eller

näst sista brunstdagen, och idealet är förstås att betäcka så nära ägglossningen som möjligt, men hellre före än efter, eftersom spermier överlever mycket längre än ägg.

Jag får ofta frågan om man kan betäcka gamla ston (se även artikeln "Betäcka äldre ston"), och visst kan man det. Många är oroliga för förlossningsproblem, men det brukar gå bra. Det som kan vara bekymmersamt är att få ett äldre sto dräktigt. Tyvärr har det visat sig gälla även om hon skulle ha haft föl för länge sedan. Gamla ston som är kontinuerligt i avel brukar dock sällan vålla problem.

Inför betäckningen ska man se till att stoet är i god kondition. Hon ska vara i lagom hull, ha fällt vinterpälsen och även i övrigt vara välskött. Innan hon lämnas till hingst bör hon vara verkad och avmaskad. Naturligtvis ska hon också vara frisk. Ta aldrig ett sto som visar tecken på infektion eller annan sjukdom till hingst.

När man sedan har kommit så långt att stoet är betäckt kan man numera konstatera dräktigheten med hjälp av ultraljud redan från 16-17 dagar efter ägglossning (det går ännu något tidigare men brukar inte användas i praktiken). Om man har ett sto som har haft tvillingar (eller mera vanligt kastat tvillingar) bör hon kollas redan efter 14-15 dagar, eftersom det då är mycket lättare att åtgärda. Denna tidiga undersökning är bra på många sätt, men man ska komma ihåg att en stor del av den tidiga fosterdöden sker dag 20-40, och det kan därför vara förståndigt att kolla stoet en gång till lite senare, innan man kommit för långt fram på hösten, för att vid behov eventuellt kunna få en chans till!

Vanliga orsaker till tidig fosterdöd är kromosomfel, tvillingdräktighet, infektion samt undernäring (framför allt ston med föl vid sidan). Flera av dessa orsaker kan man förebygga. Man bör också undvika stress, framför allt under dag 20-45. Med tanke på hur lätt fjordhästar får fång, vill jag betona att när jag nämner underutfodring som är en risk, så är naturligtvis överutfodring och fång lika allvarligt! Lagom är bäst!

Till sist vill jag bara påminna om att man förstås också bör välja hingst med omsorg. Och naturligtvis ska man alltid överväga om stoet är lämpligt för avel - ibland kan det vara klokare att köpa ett bra föl! Kontakta gärna avelsrådet, eller någon annan som du har förtroende för, t.ex. premieringsförrättare. Fundera dock först igenom vilka för- och nackdelar ditt sto har, enligt dig, och vad du hoppas kunna förbättra. Men kom ihåg att efter alla goda råd är det du som ska välja! Det ska kännas rätt i hjärtat, för det är ditt blivande föl, och du som får stå för vad det kostar, så välj själv!

Lycka till!

